TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2024. gada 26. septembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Sociālā politika – Darba ņēmēju drošības un veselības aizsardzība – Direktīva 89/391/EEK – Vispārīgi pienākumi drošības un veselības aizsardzības jomā – Vienlaikus notiekošas tiesvedības valsts tiesās – Administratīvas tiesas spriedums, kam krimināltiesā ir *res judicata* spēks – Atgadījuma kvalificēšana par "nelaimes gadījumu darbā" – Direktīvā 89/391 garantēto tiesību aizsardzības efektivitāte – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pants – Tiesības tikt uzklausītam – Disciplinārlietas pret vispārējās jurisdikcijas tiesu konstitucionālās tiesas nolēmuma, kas ir pretrunā Savienības tiesībām, neievērošanas gadījumā – Savienības tiesību pārākums

Lietā C-792/22

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Curtea de Apel Braşov* (Brašovas apelācijas tiesa, Rumānija) iesniegusi ar 2022. gada 21. decembra lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2022. gada 23. decembrī, kriminālprocesā pret

MG,

piedaloties:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu,

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], Tiesas priekšsēdētāja vietnieks L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*] (referents), tiesneši T. fon Danvics [*T. von Danwitz*], P. Dž. Švīrebs [*P. G. Xuereb*] un A. Kumins [*A. Kumin*],

ģenerāladvokāts: A. Rants [*A. Rantos*],

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

* Tiesvedības valoda – rumāņu.

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko snieguši:

– *Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea* vārdā – *D. Câmpean*, pārstāve,

– Rumānijas valdības vārdā – *R. Antonie*, *E. Gane* un *A. Rotăreanu*, pārstāves,

– Eiropas Komisijas vārdā – *A. Armenia* un *D. Recchia*, pārstāves,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2024. gada 11. aprīļa tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 89/391/EEK (1989. gada 12. jūnijs) par pasākumiem, kas ieviešami, lai uzlabotu darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību darbā (OV 1989, L 183, 1. lpp.), 1. panta 1. un 2. punktu un 5. panta 1. punktu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 31. panta 1. punktu.

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar kriminālprocesu pret MG par likumā noteikto drošības un veselības aizsardzības darbā pasākumu neievērošanu, kā arī nonāvēšanu aiz neuzmanības.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 89/391 desmitajā apsvērumā noteikts:

"Tā kā nelaimes gadījumu darbā un saslimšanu ar arodslimībām joprojām ir pārāk daudz; tā kā tūlīt ir jāievieš vai jāuzlabo aizsargpasākumi, lai nodrošinātu darba ņēmēju drošību un veselību un paaugstinātu aizsardzības līmeni".

4 Šīs direktīvas 1. panta 1. un 2. punktā paredzēts:

"1. Šīs direktīvas mērķis ir ieviest pasākumus, kas veicinātu darba ņēmēju drošības un veselības aizsardzības uzlabošanu.

2. Tālab tajā izklāstīti galvenie principi arodriska novēršanai, drošības un veselības aizsardzībai, riska un nelaimes gadījuma faktoru likvidēšanai, informēšanai, konsultācijām, pietiekamai līdzdalībai saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai praksi un darba ņēmēju un viņu pārstāvju apmācībai, kā arī vispārīgas pamatnorādes minēto principu īstenošanai."

5 Minētās direktīvas 4. panta 1. punktā noteikts:

"Dalībvalstis veic visu vajadzīgo, lai nodrošinātu, ka darba devēji, darba ņēmēji un darba ņēmēju pārstāvji ievēro tiesību normas, kas vajadzīgas, lai īstenotu šo direktīvu."

6 Šīs pašas direktīvas 5. panta "Vispārīgi noteikumi" 1. punktā paredzēts:

"Darba devējam ir pienākums nodrošināt darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību visos ar darbu saistītos aspektos."

Rumānijas tiesības

Kriminālkodekss un Kriminālprocesa kodekss

7 *Codul penal* (Kriminālkodekss) 350. pantā "Likumā noteikto drošības un veselības aizsardzības darbā pasākumu neievērošana" paredzēts:

"(1) Par noteikto drošības un veselības aizsardzības darbā pasākumu neievērošanu, ja tā rada tūlītējus nelaimes gadījuma darbā vai arodslimības draudus, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz trīs gadiem vai ar naudas sodu.

[..]

(3) Par 1. un 2. punktā minētajiem nodarījumiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trīs mēnešiem līdz vienam gadam vai ar naudas sodu, ja tie izdarīti aiz neuzmanības."

8 Šī kodeksa 192. panta "Nonāvēšana aiz neuzmanības" 2. punktā noteikts:

"Par nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas saistīta ar profesijas vai aroda pildīšanai vai īpašas darbības veikšanai paredzēto tiesību normu vai piesardzības pasākumu neievērošanu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz septiņiem gadiem. Ja tiesību normu vai piesardzības pasākumu pārkāpums pats par sevi ir uzskatāms par noziedzīgu nodarījumu, piemēro noteikumus par noziedzīgu nodarījumu kopību."

9 *Codul de procedură penală* (Kriminālprocesa kodekss) 52. panta 1. un 2. punktā noteikts:

"(1) Krimināltiesai ir kompetence izskatīt jebkuru lietas izšķiršanai iepriekš izlemjamu jautājumu, pat ja šis jautājums būtībā ir citas tiesas kompetencē, izņemot situācijas, kurās kompetence nav tiesu iestādēm.

(2) Iepriekš izlemjamo jautājumu krimināltiesa izlemj saskaņā ar jomas, kurā šis jautājums ietilpst, tiesību normām un pierādīšanas līdzekļiem."

Likums par drošību un veselības aizsardzību darbā

10 2006. gada 14. jūlija *Legea nr. 319/2006 a securităţii şi sănătă în muncă* (Likums Nr. 319/2006 par drošību un veselības aizsardzību darbā; 2006. gada 26. jūlija *Monitorul Oficial al României*, I daļa, Nr. 646; turpmāk tekstā – "Likums par drošību un veselības aizsardzību darbā"), ar kuru transponēta Direktīva 89/391, 5. pantā noteikts:

"Šajā likumā ir izmantotas šādas definīcijas:

[..]

g) nelaimes gadījums darbā – smagi miesas bojājumi vai akūta arodsaindēšanās, kas radušies, veicot darbu vai pildot profesionālos pienākumus, un kas izraisījuši pārejošu darba nespēju vismaz uz trīs kalendārām dienām, invaliditāti vai nāvi;

[..]."

11 Šī likuma 20. panta 1. punktā paredzēts:

"Darba devējs nodrošina apstākļus, lai katrs darba ņēmējs būtu pietiekami un pienācīgi apmācīts par drošību un veselības aizsardzību darbā, jo īpaši ar informāciju un norādījumiem, kas konkrēti attiecas uz viņa darba vietu un amatu:

[..]

b) darba maiņas [..] gadījumā;

[..]."

12 Minētā likuma 22. pants ir formulēts šādi:

"Ikvienam darba ņēmējam savs darbs ir jāveic atbilstoši viņa apmācībai un sagatavotībai, kā arī no viņa darba devēja saņemtajiem norādījumiem, tā, lai viņš ne sevi, ne citas personas, kuras var ietekmēt viņa darbība vai bezdarbība darba pienākumu veikšanas ietvaros, nepakļautu nelaimes gadījumu vai arodslimību riskam."

13 Atbilstoši šī paša likuma 29. panta 1. punktam teritoriālajām darba inspekcijām jāveic izmeklēšana it īpaši par tādu atgadījumu, kura rezultātā iestājusies cietušā nāve. Saskaņā ar šī likuma 29. panta 2. punktu izmeklēšanas iznākumu fiksē protokolā.

Minimālās drošības un veselības aizsardzības prasības

14 *Cerinţele minime de securitate şi sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă* (minimālās drošības un veselības aizsardzības prasības, darba ņēmējiem darbā lietojot darba aprīkojumu), kas noteiktas ar 2006. gada 30. augusta *Hotărârea Guvernului nr. 1146/2006* (Valdības lēmums Nr. 1146/2006; 2006. gada 3. oktobra *Monitorul Oficial al României*, I daļa, Nr. 815), ir ietverts šāds teksts:

"3.3.2.1. Elektroiekārtās un elektriskajā darba aprīkojumā aizsardzību pret elektrotraumu no tieša kontakta nodrošina ar tehniskiem pasākumiem, ko papildina organizatoriski pasākumi. [..]

3.3.2.3. Aizsardzību pret elektrotraumu no tieša kontakta nodrošina ar šādiem organizatoriskiem pasākumiem:

a) darba uzdevumi pie elektroiekārtām (labošana, remonts, pieslēgumi u.c.) ir jāveic tikai kvalificētiem, pilnvarotiem un apmācītiem elektriķiem;

b) darba uzdevumi ir jāveic, pamatojoties uz kādu no darba formām;

[..]

e) ir jāizstrādā darba norādījumi attiecībā uz katru darba uzdevuma veikšanu pie elektroiekārtām.

3.3.2.4. Darba uzdevumu veikšana pie iekārtām, mašīnām, aprīkojuma un aparatūras, kurās izmanto elektroenerģiju, ir atļauta, tikai pamatojoties uz šādām darba formām:

[..]

d) mutvārdu rīkojumi (*DV*);

[..]

3.3.23.1. Elektroiekārtās vai darba elektriskajā aprīkojumā, kuros darbi tiek veikti zem sprieguma vai bez tā atslēgšanas, ir jāizmanto elektroizolējoši aizsarglīdzekļi. [..]

3.3.23.4. Darbus bez elektroiekārtu un elektriskā aprīkojuma atslēgšanas no sprieguma ir jāveic darbiniekiem, kuriem ir atļauts strādāt zem sprieguma."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

15 2017. gada 5. septembrī kāds elektriķis, kurš bija *SC Energotehnica SRL Sibiu* (turpmāk tekstā – "*Energotehnica*") darbinieks, gāja bojā no elektrotraumas, veicot āra gaismekļa nomaiņu uz zemsprieguma staba lauku saimniecībā.

16 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka MG, kurš arī bija nodarbināts *Energotehnica*, bija atbildīgs par darba organizāciju, personāla apmācību un pasākumu veikšanu, lai nodrošinātu darba drošības elementus un aizsardzības aprīkojumu.

17 Pēc šī nāves gadījuma tika rīkotas divas procedūras saistībā ar attiecīgo atgadījumu pamatlietā, proti, pirmkārt, administratīvās izmeklēšanas procedūra, ko *Inspecția Muncii* (Darba inspekcija, Rumānija) veica pret *Energotehnica*, un, otrkārt, krimināprocesi pret MG par likumā noteikto darba drošības pasākumu neievērošanu, kā arī nonāvēšanu aiz neuzmanības.

18 Pirmām kārtām, attiecībā uz administratīvo izmeklēšanu Darba inspekcija 2019. gada 9. septembra izmeklēšanas protokolā attiecīgo atgadījumu kvalificēja kā "nelaimes gadījumu darbā" valsts tiesiskā regulējuma nozīmē.

19 *Energotehnica* pēc tam iesniedza administratīvu pieteikumu *Tribunalul Sibiu* (Sibiu apgabaltiesa, Rumānija), lūdzot atcelt šo protokolu.

20 Ar 2021. gada 10. februāra spriedumu minētā tiesa daļēji atcēla šo protokolu, nospriežot, ka, atšķirībā no Darba inspekcijas kvalifikācijas, attiecīgais atgadījums pamatlietā nebija nelaimes gadījums darbā.

21 *Curtea de Apel Alba Iulia* (Albas Julijas apelācijas tiesa, Rumānija) ar 2021. gada 14. jūnija spriedumu noraidīja Darba inspekcijas iesniegto apelācijas sūdzību par minēto spriedumu.

22 Otrām kārtām, attiecībā uz kriminālprocesiem pret MG ar *Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea* (Rupjas pirmās instances tiesai piesaistītā prokuratūra, Rumānija) 2020. gada 31. jūlija lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības viņam tika celta apsūdzība *Judecătoria Rupea* (Rupjas pirmās instances tiesa, Rumānija).

23 Šī prokuratūra lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības norādīja, ka 2017. gada 5. septembrī aptuveni plkst. 18.00 MG uzdeva cietušajam nomainīt attiecīgo gaismekli, neveicot drošības un veselības aizsardzības darbā pasākumus, proti, neiesaistot MG uzraudzībā esošu pilnvarotu darbinieku. Tādējādi cietušais, veicot šo uzdevumu, neatslēdza elektroiekārtu no sprieguma un neizmantoja elektroizolējošus aizsargcimdus.

24 Cietušā tiesību pārņēmēji cēla civilprasību krimināltiesā, lūdzot piespriest MG un *Energotehnica*, kura ir civiltiesiska atbildīga par MG, atlīdzināt viņiem nodarīto kaitējumu.

25 Ar 2021. gada 24. decembra spriedumu *Judecătoria Rupea* (Rupjas pirmās instances tiesa, Rumānija) attaisnoja MG krimināllapsūdzībās un noraidīja cietušā tiesību pārņēmēju civilprasību. Šī tiesa nosprieda, pirmkārt, ka pastāvēja pamatotas šaubas par to, ka MG deva cietušajam darba rīkojumu un, otrkārt, ka attiecīgais atgadījums pamatlietā notika pēc darba laika beigām, tādēļ to nevarēja kvalificēt kā nelaimes gadījumu darbā.

26 Rupjas pirmās instances tiesai piesaistītā prokuratūra un cietušā tiesību pārņēmēji par šo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību *Curtea de Apel Braşov* (Brašovas apelācijas tiesa, Rumānija), kas ir iesniedzējtiesa.

27 Šī tiesa norāda, ka atbilstoši Rumānijas tiesībām, kas interpretētas, ņemot vērā *Curtea Constituțională* (Konstitucionālā tiesa, Rumānija) judikatūru, administratīvās tiesas lēmums krimināltiesai ir saistošs, jo tam ir *res judicata* spēks. Iesniedzējtiesa precizē, ka jautājums par to, vai atgadījums, kas izraisīja cietušā nāvi, ir "nelaimes gadījums darbā" Likuma par drošību un veselības aizsardzību darbā nozīmē, ir iepriekš izlemjams jautājums Kriminālprocesa kodeksa 52. panta izpratnē.

28 Šajā ziņā minētā tiesa uzsver, ka *Curtea Constituțională* (Konstitucionālā tiesa) ar 2021. gada 17. februāra lēmumu atzina *res judicata* spēka absolūto raksturu spriedumiem civillietās (plašā nozīmē), kurās uzdoti šādi iepriekš izlemjami jautājumi.

29 Iesniedzējtiesa norāda, ka tādējādi tai ir saistoši secinājumi, kurus veikusi administratīvā tiesa, kura atteicās kvalificēt attiecīgo atgadījumu pamatlietā kā nelaimes gadījumu darbā Rumānijas tiesību izpratnē.

30 Minētajai kvalifikācijai piemītošais *res judicata* spēks tai liedzot lemt par apsūdzēto personu krimināltatbildību vai civiltiesisko atbildību, jo šāda kvalifikācija esot noziedzīgā nodarījuma, par kuru tai jālemj, sastāva elements.

31 Šajā ziņā iesniedzējtiesa piebilst, ka civilprasītāji kriminālprocesā netika uzklausīti administratīvajā tiesā, jo administratīvajā procesā strīds tika izskatīts tikai starp *Energotehnica* un Darba inspekciju.

32 Šāda neiespējamība lemt par krimināltatbildības vai civiltiesiskās atbildības iestāšanos, kaut arī abos procesos tika uzklausīti dažādi dalībnieki, pārkāpjot darba devēja atbildības principu un darba ņēmēju aizsardzības principu, kuri noteikti Direktīvas 89/391 1. panta 1. un 2. punktā, kā arī 5. panta 1. punktā, lasot tos kopsakarā ar Hartas 31. panta 1. punktu.

33 Šādos apstākļos *Curtea de Apel Braşov* (Brašovas apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai darba ņēmēju aizsardzības princips un darba devēja atbildības princips, kuri paredzēti [Direktīvas 89/391], kas transponēta valsts tiesību sistēmā ar [Likumu par drošību un veselības aizsardzību darbā], 1. panta 1. un 2. punktā un 5. panta 1. punktā, lasot tos kopsakarā ar [Hartas] 31. panta 1. punktu, nepieļauj tādu tiesisko regulējumu kā pamatlietā, [kā tas interpretēts] ar valsts konstitucionālās tiesas nolēmumu, saskaņā ar kuru administratīvā tiesa, pēc darba devēja lūguma un uz sacīkstes principu balstītā strīdā vienīgi ar valsts pārvaldes iestādi, var galīgā veidā nolemt, ka atgadījums nav kvalificējams kā nelaimes gadījums darbā minētās direktīvas izpratnē, un tādā veidā liegt krimināltiesai – kas izskata gan prokuratūras pret atbildīgo darba ņēmēju uzsākto kriminālvajāšanu, gan civilprasītāja krimināllietā celto civilprasību pret minēto darba devēju kā civiltiesiski atbildīgo pusi kriminālprocesā un pret tā atbildīgo darbinieku – pieņemt atšķirīgu nolēmumu par viena un tā paša notikuma kvalificēšanu par nelaimes gadījumu darbā, kas veido kriminālprocesā izskatāmo noziedzīgo nodarījumu sastāvu elementu (kura neesamības gadījumā nevar tikt konstatēta ne krimināltatbildība, ne krimināltatbildībai līdzās pastāvoša civiltiesiska atbildība), ņemot vērā administratīvās tiesas galīga sprieduma *res judicata* spēku?

2) Ja [atbilde uz pirmo jautājumu] ir apstiprinoša, vai Savienības tiesību pārākuma princips jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj valsts tiesību normu vai praksi, saskaņā ar kuru valsts vispārējās jurisdikcijas tiesām ir saistoši valsts konstitucionālās tiesas nolēmumi, un šī iemesla dēļ tās nevar pēc savas ierosmes nepiemērot no minētajiem nolēmumiem izrietošo judikatūru – pretējā gadījumā tas būtu disciplinārpārkāpums –, pat ja tās secina, ka, ņemot vērā Tiesas spriedumu, minētā judikatūra ir pretrunā Direktīvas 89/391, kas transponēta valsts tiesību sistēmā ar [Likumu par drošību un veselības aizsardzību darbā], 1. panta 1. un 2. punktam un 5. panta 1. punktam, lasot tos kopsakarā ar [Hartas] 31. panta 1. punktu?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pieņemamību

34 Rumānijas valdība uzskata, ka prejudiciālie jautājumi nav pieņemami.

35 Šajā ziņā attiecībā uz pirmo jautājumu šī valdība norāda, ka iesniedzējtiesa izskata apelācijas sūdzību, kas iesniegta procesā, lai konstatētu nevis darba devēja, bet gan darba ņēmēja krimināltatbildības iestāšanos, jo darba devējs kriminālllietā ir tikai civiltiesiski atbildīgā puse. Taču Direktīva 89/391 paredzot tikai darba devēju pienākumu nodrošināt darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību visos ar darbu saistītos aspektos, kā arī darba devēju atbildību šī pienākuma

neizpildes gadījumā. Tādējādi tiesiskās attiecības, par kurām jālemj iesniedzējtiesai, neietilpstot šīs direktīvas materiālajā piemērošanas jomā. Šādos apstākļos pirmais prejudiciālais jautājums esot jāuzskata par nepieņemamu.

36 Attiecībā uz otro jautājumu Rumānijas valdība apgalvo, ka tam nav autonoma rakstura, jo tas esot atkarīgs no atbildes uz pirmo jautājumu, tāpēc arī otrais jautājums būtu jānoraida kā nepieņemams.

37 Šajā ziņā vispirms jāatgādina, ka vienīgi valsts tiesa, kura izskata strīdu pamatlietā, var novērtēt prejudiciālā nolēmuma nepieciešamību un Tiesai uzdoto jautājumu, uz kuriem ir attiecināma nozīmīguma prezumpcija, nozīmīgumu. Tātad, ja uzdotais jautājums attiecas uz Savienības tiesību normas interpretāciju vai spēkā esamību, Tiesai principā ir jāpieņem nolēmums, ja vien nav acīmredzams, ka lūgtajai interpretācijai nav nekādas saistības ar pamatlietas faktiskajiem apstākļiem vai tās priekšmetu, ja problēma ir hipotētiska vai ja Tiesai nav zināmi faktiskie vai juridiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu lietderīgu atbildi uz šo jautājumu (spriedums, 2024. gada 22. februāris, *Unedic*, C-125/23, EU:C:2024:163, 35. punkts un tajā minētā judikatūra).

38 Izskatāmajā lietā no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka cietušā tiesību pārņēmēji cēla civilprasību krimināltiesā, lūdzot tiesu gan apsūdzētajam, gan darba devējam piespriest atlīdzināt viņiem nodarīto kaitējumu. Tādēļ nevar uzskatīt, ka pamatlieta neattiecas uz darba devēju un ka pirmajā jautājumā izvirzītā problēma ir hipotētiska. Turklāt tiesvedības iesniedzējtiesā iznākumam izšķirošs ir jautājums par to, vai Savienības tiesībām pretrunā ir tas, ka administratīvā tiesa var krimināltiesai saistošā veidā lemt par atgadījuma kvalificēšanu par "nelaimes gadījumu darbā" Rumānijas tiesību izpratnē.

39 No tā izriet, ka uzdotie prejudiciālie jautājumi ir pieņemami.

Par lietas būtību

Par pirmo jautājumu

40 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 89/391 1. panta 1. un 2. punkts, kā arī 5. panta 1. punkts, lasot tos kopsakarā ar Hartas 31. pantu un efektivitātes principu, jāinterpretē tādējādi, ka tiem pretrunā ir tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kā to interpretējusi šī dalībvalsts konstitucionālā tiesa un saskaņā ar kuru administratīvās tiesas galīgam spriedumam par atgadījuma kvalificēšanu par "nelaimes gadījumu darbā" piemīt *res judicata* spēks krimināltiesā, ja šis tiesiskais regulējums neļauj attiecīgajā atgadījumā cietušā tiesību pārņēmējiem tikt uzklausītiem nevienā no procesiem, kuros tiek lemts par šāda nelaimes gadījuma darbā esamību.

41 Vispirms jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ar LESD 267. pantu iedibinātajā sadarbības starp valstu tiesām un Tiesu procedūrā Tiesai jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu izlemt tās izskatīšanā esošo lietu (spriedums, 2024. gada 13. jūnijs, *Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy* (Enerģijas faktiskās izmaksas), C-266/23, EU:C:2024:506, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

42 Šajā ziņā Tiesai no visas valsts tiesas sniegtās informācijas un tostarp no iesniedzējtiesas nolēmuma pamatojuma ir tiesības izdalīt tos Savienības tiesību elementus, kuriem ir nepieciešama interpretācija, ņemot vērā pamatlietas strīda priekšmetu. Turklāt Tiesai var nākties pamatoties uz

tādām šo tiesību normām, uz kurām valsts tiesa jautājuma izklāstā nav atsaukusies (spriedums, 2024. gada 25. aprīlis, *PAN Europe (Closer)*, C-308/22, EU:C:2024:350, 86. punkts un tajā minētā judikatūra).

43 Tādēļ šajā lietā jānorāda, ka arī Hartas 47. pantā garantētās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā ir nozīmīgas, sniedzot atbildi uz uzdotajiem jautājumiem.

44 Attiecībā uz Direktīvu 89/391 no tās 1. panta 1. punkta, lasot to kopsakarā ar šīs direktīvas desmito apsvērumu, izriet, ka tās mērķis ir ieviest preventīvus pasākumus, kas veicinātu darba ņēmēju drošības un veselības aizsardzības uzlabošanu, lai paaugstinātu aizsardzības līmeni.

45 Minētajā direktīvā, kā precizēts tās 1. panta 2. punktā, ir izklāstīti galvenie principi tostarp arodriska novēršanai, drošības un veselības aizsardzībai, riska un nelaimes gadījuma faktoru likvidēšanai, kā arī vispārīgas pamatnorādes minēto principu īstenošanai.

46 Turklāt Direktīvas 89/391 5. panta 1. punktā noteikts, ka darba devējam ir pienākums nodrošināt darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību visos ar darbu saistītos aspektos.

47 Kā Tiesa to precizējusi 2007. gada 14. jūnija sprieduma Komisija/Apvienotā Karaliste (C-127/05, EU:C:2007:338) 41. punktā, šis noteikums uzliek darba devējam pienākumu nodrošināt darba ņēmējiem drošu darba vidi – tā saturs precizēts šīs direktīvas 6.–12. pantā, kā arī vairākās atsevišķās direktīvās par aizsargpasākumiem, kas jāveic noteiktās speciālās ražošanas nozarēs.

48 Tiesa tomēr lēma, ka minētajā noteikumā ir paredzēts tikai vispārējs darba devēja pienākums nodrošināt drošību un tajā nekas nav teikts par jebkādu atbildības veidu (spriedums, 2007. gada 14. jūnijs, Komisija/Apvienotā Karaliste, C-127/05, EU:C:2007:338, 42. punkts).

49 Tādējādi, kā secinājumu 39. punktā norāda ģenerāladvokāts un kā apgalvo Eiropas Komisija, lai gan Direktīvā 89/391 ir atsauce uz darba devēja atbildības principu un ir noteikti vispārēji pienākumi attiecībā uz darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību visos ar darbu saistītajos aspektos, tajā nav ietverts neviens īpašs noteikums par procesuālo kārtību prasībām tiesā, kuru mērķis ir saukt pie atbildības darba devēju, kurš nav ievērojis šos pienākumus.

50 Tāpat, lai gan Hartas 31. panta, uz kuru iesniedzējtiesa atsaucas tās pirmajā prejudiciālajā jautājumā, 1. punktā ir paredzēts, ka "ikvienam darba ņēmējam ir tiesības uz veselībai nekaitīgiem, drošiem un cilvēka cieņai atbilstīgiem darba apstākļiem", arī tajā nav ietverti precizējumi par procesuālo kārtību, kādā celt prasību, ja nav nodrošināta darba ņēmēju drošības un veselības aizsardzība.

51 Tā kā Savienības tiesībās nav saskaņotu procedūru, kuras piemērojamas gadījumā, ja iestājusies darba devēja atbildība par Direktīvas 89/391 4. panta 1. punkta un 5. panta 1. punkta noteikumu neievērošanu, šīs procedūras saskaņā ar dalībvalstu procesuālās autonomijas principu jānoteic dalībvalstu tiesību sistēmās – tomēr ar nosacījumu, ka tās nedrīkst būt mazāk labvēlīgas par procedūrām, kuras attiecas uz dalībvalstu tiesībām pakļautām līdzīgām situācijām (līdzvērtības princips), un tās nedrīkst padarīt neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt patērētājiem Savienības tiesību aktos piešķirto tiesību īstenošanu (efektivitātes princips) (pēc analoģijas skat. spriedumu, 2024. gada 11. aprīlis, *Air Europa Líneas Aéreas*, C-173/23, EU:C:2024:295, 31. punkts un tajā minētā judikatūra).

52 Turklāt Tiesa ir arī lēmusi – ja nav Savienības tiesiskā regulējuma attiecīgajā jautājumā, *res judicata* spēka principa īstenošanas kārtība jānosaka dalībvalstu tiesību sistēmā saskaņā ar šo valstu procesuālās autonomijas principu, tomēr ievērojot līdzvērtības un efektivitātes principus (spriedums, 2018. gada 24. oktobris, XC u.c., C-234/17, EU:C:2018:853, 21. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

53 Konkrēti, ja dalībvalstis nosaka procesuālo kārtību prasībām tiesā, kuru mērķis ir nodrošināt ar Direktīvu 89/391 piešķirto tiesību aizsardzību, tām ir jāgarantē, ka tiks ievērotas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu, kas ir paredzētas Hartas 47. pantā un ir efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principa atkārtots apstiprinājums. Tādējādi dalībvalstīm jāpārliecinās, ka tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanas konkrētā kārtība šajā direktīvā noteikto pienākumu pārkāpuma gadījumā nesamērīgi neietekmē Hartas 47. pantā paredzētās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā (pēc analoģijas skat. spriedumu, 2023. gada 12. janvāris, *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*, C-132/21, EU:C:2023:2, 50. un 51. punkts).

54 Šīs tiesības ietver dažādus elementus, tostarp it īpaši tiesības tikt uzklausītam. Šajā ziņā Tiesa jau ir nospriedusi – ja tiesas nolēmums tiktu pamatots ar faktiem un dokumentiem, ar kuriem nav varējuši iepazīties paši lietas dalībnieki vai viens no viņiem un par kuriem lietas dalībnieki līdz ar to nav varējuši paust savu nostāju, tiktu pārkāptas pamattiesības uz efektīvu iespēju vērsties tiesā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2024. gada 25. aprīlis, NW un PQ (Klasificēta informācija), C-420/22 un C-528/22, EU:C:2024:344, 106. punkts un tajā minētā judikatūra).

55 Taču, ja krimināltiesai jālemj par civiltiesisko atbildību saistībā ar apsūdzētajam piedēvēto rīcību, lietas dalībnieku, kuri lūdz konstatēt šo atbildību, tiesības tikt uzklausītiem tiks pārkāptas, ja viņiem nebūs iespējams paust viedokli par nosacījumu, kas nepieciešams, lai iestātos minētā atbildība, pirms krimināltiesa galīgi lemj par to. Proti, šādā gadījumā apstāklim, ka lietas dalībnieki var tiesā paust viedokli par darba devēja atbildību, nebūtu nekādas lietderīgas iedarbības.

56 Tā tas būtu gadījumā, ja par risinājumu, kas jāpieņem attiecībā uz šādu nosacījumu, tiktu lemts ar lēmumu, kas ir saistošs tiesai, kurai jālemj par šo atbildību, un kuru ir pieņēmusi cita tiesa, kurā lietas dalībnieki nevarēja ierasties un kurā tiem nebija vismaz faktiskas iespējas paust savus argumentus.

57 Savukārt gadījumā, ja lietas dalībniekiem bija šādas tiesības un konkrēti – faktiska iespēja paust savus argumentus – apstāklim, ka viņi neizmantoja šīs tiesības, nav nozīmes.

58 Izskatāmajā gadījumā valsts tiesai jāpārbauda, vai cietušā tiesību pārņēmējiem – civilprasītājiem procesā krimināltiesā – bija tiesības tikt uzklausītiem administratīvajā tiesā, jo īpaši par attiecīgā atgadījuma pamatlietā galīgu kvalificēšanu par "nelaimes gadījumu darbā".

59 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, uz pirmo jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 89/391 1. panta 1. un 2. punkts, kā arī 5. panta 1. punkts, lasot tos kopsakarā ar efektivitātes principu un Hartas 47. pantu, jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kā to interpretējusi šīs dalībvalsts konstitucionālā tiesa un saskaņā ar kuru administratīvās tiesas galīgam spriedumam par atgadījuma kvalificēšanu par "nelaimes gadījumu darbā" piemīt *res judicata* spēks krimināltiesā, kurai jālemj par civiltiesisko atbildību saistībā ar apsūdzētajam piedēvēto rīcību, gadījumā, ja šis tiesiskais regulējums neļauj attiecīgajā atgadījumā cietušā tiesību pārņēmējiem tikt uzklausītiem nevienā no procesiem, kuros tiek lemts par šāda nelaimes gadījuma darbā esamību.

Par otro jautājumu

60 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Savienības tiesību pārākuma princips jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts vispārējās jurisdikcijas tiesas nevar pēc savas ierosmes nepiemērot šīs dalībvalsts konstitucionālās tiesas lēmumus – pretējā gadījumā paredzot disciplinārlietas pret tās locekļiem –, pat ja tās secina, ka, ņemot vērā Tiesas sniegto interpretāciju, ar šiem lēmumiem tiek pārkāptas tiesības, kas attiecīgajām personām izriet no Direktīvas 89/391.

61 Vispirms jānorāda, ka valsts tiesai, kas izmantojusi tai LESD 267. panta otrajā daļā piešķirto iespēju, vajadzības gadījumā jānoraida augstākas instances valsts tiesas vērtējumi, ja tā, ņemot vērā Tiesas sniegto interpretāciju, uzskata, ka tie neatbilst Savienības tiesībām, vajadzības gadījumā nepiemērojot valsts tiesību normu, kurā tai ir noteikts pienākums ievērot augstākas instances tiesas nolēmumus (spriedums, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība), C-430/21, EU:C:2022:99, 75. punkts un tajā minētā judikatūra).

62 Šajā ziņā šis risinājums ir piemērojams tostarp tad, ja vispārējās jurisdikcijas tiesai ir saistošs tāds valsts konstitucionālās tiesas nolēmums, kuru tā uzskata par Savienības tiesībām pretrunā esošu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība), C-430/21, EU:C:2022:99, 76. punkts un tajā minētā judikatūra).

63 Šajā kontekstā jāatgādina, ka princips, ka valsts tiesības jāinterpretē atbilstoši Savienības tiesībām, prasa, lai valsts tiesas, ņemot vērā valsts tiesības kopumā un piemērojot tajās atzītās interpretācijas metodes, veiktu visas to kompetencē ietilpstošās darbības, lai nodrošinātu attiecīgās direktīvas pilnīgu efektivitāti un nonāktu pie risinājuma, kas atbilstu direktīvas mērķim. Prasība veikt saskanīgu interpretāciju sevī ietver it īpaši valsts tiesu pienākumu vajadzības gadījumā mainīt iedibināto judikatūru, ja tā ir balstīta uz valsts tiesību interpretāciju, kas nav saderīga ar direktīvas mērķiem (spriedums, 2018. gada 6. novembris, *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften*, C-684/16, EU:C:2018:874, 59. un 60. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

64 Attiecībā uz iespējamu valsts tiesneša disciplināratbildības iestāšanos Tiesa ir lēmusi, ka Savienības tiesības nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu vai praksi, kas ļauj saukt pie disciplināratbildības valsts tiesnesi par jebkādu valsts konstitucionālās tiesas nolēmumu neievērošanu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība), C-430/21, EU:C:2022:99, 87. punkts un tajā minētā judikatūra).

65 Attiecībā uz disciplināratbildību, kas vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem var iestāties valsts konstitucionālās tiesas nolēmumu neievērošanas gadījumā, ir taisnība, ka tiesu neatkarības nodrošināšana neizslēdz iespēju, ka tādos noteiktos ārkārtējos izņēmuma gadījumos kā tiesnešu nopietnas un pilnīgi neattaisnojamas rīcības gadījumā var iestāties tiesneša disciplināratbildība kā sekas viņa pieņemtajiem tiesas nolēmumiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība), C-430/21, EU:C:2022:99, 83. punkts un tajā minētā judikatūra).

66 Lai saglabātu šādu neatkarību, tomēr ir būtiski pret vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem neierosināt disciplinārlietas un nepiemērot disciplinārsodus par to, ka viņi ir izmantojuši to ekskluzīvajā kompetencē ietilpstošo iespēju vērsties Tiesā atbilstoši LESD 267. pantam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība), C-430/21, EU:C:2022:99, 83.–85. punkts un tajos minētā judikatūra).

67 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz otro jautājumu jāatbild, ka Savienības tiesību pārākuma princips jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts vispārējās jurisdikcijas tiesas nevar pēc savas ierosmes nepiemērot šīs dalībvalsts konstitucionālās tiesas lēmumus – pretējā gadījumā paredzot disciplinārlietas pret tās locekļiem –, pat ja tās secina, ka, ņemot vērā Tiesas sniegto interpretāciju, ar šiem lēmumiem tiek pārkāptas tiesības, kas attiecīgajām personām izriet no Direktīvas 89/391.

Par tiesāšanās izdevumiem

68 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība izriet no tiesvedības, kas notiek iesniedzējtiesā, tāpēc tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

1) **Padomes Direktīvas 89/391/EEK (1989. gada 12. jūnijs) par pasākumiem, kas ieviešami, lai uzlabotu darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību darbā, 1. panta 1. un 2. punkts, kā arī 5. panta 1. punkts, lasot tos kopsakarā ar efektivitātes principu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu,**

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tiem pretrunā ir tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kā to interpretējusi šī dalībvalsts konstitucionālā tiesa un saskaņā ar kuru administratīvās tiesas galīgam spriedumam par atgadījuma kvalificēšanu par "nelaimes gadījumu darbā" piemīt *res judicata* spēks krimināltiesā, kurai jālemj par civiltiesisko atbildību saistībā ar apsūdzētajam piedēvēto rīcību, gadījumā, ja šis tiesiskais regulējums neļauj attiecīgajā atgadījumā cietušā tiesību pārņēmējiem tikt uzklausītiem nevienā no procesiem, kuros tiek lemts par šāda nelaimes gadījuma darbā esamību.

2) **Savienības tiesību pārākuma princips**

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tas nepieļauj tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts vispārējās jurisdikcijas tiesas nevar pēc savas ierosmes nepiemērot šīs dalībvalsts konstitucionālās tiesas lēmumus – pretējā gadījumā paredzot disciplinārlietas pret tās locekļiem –, pat ja tās secina, ka, ņemot vērā Tiesas sniegto interpretāciju, ar šiem lēmumiem tiek pārkāptas tiesības, kas attiecīgajām personām izriet no Direktīvas 89/391.

[Paraksti]